

Ataskaita apie **Smurtą prieš moteris** elektroninėje erdvėje

SANTRAUKA IR
REKOMENDACIJOS
2024 m. rugsėjo mėn.

Leidiny s finansuojamas iš Europos Sąjunga lėšų. Tačiau išreikštos nuomonės ir požiūriai yra tik autoriaus (-ių) ir nebūtinai atspindi Europos Sąjungos ar Europos švietimo ir kultūros vykdomosios įstaigos (EACEA) požiūrį ir nuomonę. Nei Europos Sąjunga, nei EACEA negali būti už jas atsakingos.

LEIDINIŲ RENGĖ:

Virginia Dalla Pozza
Pagrindinis autorius

Maria João Faustino
Mokslinis indėlis

Iliana Balabanova
EWL Prezidentė

Yvonne Redín
Grafinis dizainas

Mary Collins
EWL generalinė sekretorė

**Laura Kaun, Irene Rosales,
Alexia Fafara, Veronica
Zaboia, Maria João Faustino**
Prisidėjusieji

Veronica Zaboia
Projekto koordinavimas

Funded by
the European Union

EUROPEAN WOMEN'S
LOBBY
EUROPEEN DES FEMMES

AKRONIMAI

DI

Dirbtinis intelektas

DVT

Darnaus vystymosi
tikslai

EIGE

Europos lyčių lygybės
institutas

EMLO

Europos moterų lobistinė
organizacija

EPTT

Europos Parlamento tyrimų
tarnyba

ESPTA

Europos Sąjungos pagrindinių
teisių agentūra

ET

Europos Taryba

EŽTK

Europos žmogaus teisių
konvencija

GREVIO

Ekspertų grupė kovai su
smurtu prieš moteris ir
smurtu šeimoje

IKT

Informacinės
komunikacinės
technologijos

IPS

Intymaus partnerio
smurtas

JT

Jungtinės Tautos

KS

Kibernetinis smurtas

KSPM

Kibernetinis smurtas
prieš moteris

KSPMM

Kibernetinis smurtas prieš
moteris ir mergaites

LDIP

Labai didelės
internetinės platformos

LDIPS

Labai didelės internetinės
paieškos sistemos

NTD

Nukentėjusiųjų teisių
direktyva

SAA

Smurtas artimoje
aplinkoje

SLP

Smurtas lyties pagrindu

SPĮ

Skaitmeninių paslaugų
įstatymas

SPK

Skaitmeninių paslaugų
koordinadorius

SPM

Smurtas prieš moteris

TSS

Technologijų skatinamas
smurtas

TSSPM

Technologijų skatinamas
smurtas prieš moteris

Smurtas prieš moteris - tai vyrų dominavimo ir nelygios galios moterų atžvilgiu demonstravimas, kuriuo siekiama nutildyti jų balsus, kontroliuoti jų gyvenimus, kūnus ir seksualumą bei "laikyti jas savo vietoje".

Vyrų smurtas prieš moteris pasireiškia įvairiomis formomis ir yra patriarchalinėje visuomenėje įsigalėjusio smurto tęstinumo dalis. Pasaulyje nėra nė vienos šalies, kurioje moterys ir mergaitės nepatirtų vyrų smurto, ir nė vienos moters gyvenimo srities, kurioje ji nesusidurtų su vyrų smurto grėsme ar realybe.

Skaitmeninis pasaulis ir (arba) kultūra nėra šios taisyklės išimtis. EIGE¹ pateiktais duomenimis, viena iš dešimties moterų nuo 15 metų amžiaus jau yra patyrusi tam tikrą smurto kibernetinėje erdvėje formą.

Siekiant teisingumo kovojant su smurtu internete, reikalingos griežtos tarptautinės teisinės ir politinės priemonės, nes virtualioje erdvėje nėra geografinių sienų. Reikalingas holistinis požiūris, apimantis teisinės priemonės, skirtas užkirsti kelią smurtui elektroninėje erdvėje ir veiksmingai apsaugoti aukas, technologinių įmonių atskaito-

mybę, taip pat koordinuotus veiksmus, kuriais būtų siekiama kovoti su seksizmu ir kultūrinėmis normomis dėl vyrų dominavimo moterų atžvilgiu. Taip pat reikia kovoti su pornografijos pramone. Moterys niekada nėra atsakingos už tai, kad užkirstų kelią vyrų vykdomai seksualinei prievartai.

Šis dokumentas - tai Europos moterų lobistinės organizacijos (toliau - EMLO) "Ataskaitos dėl smurto prieš moteris elektroninėje erdvėje" santrauka: Politikos apžvalga ir rekomendacijos", kuri pateikiama lietuvių kalba.

Ataskaita parengta atsižvelgiant į EMLO misiją, viziją ir principus: moterų teisės - tai žmogaus teisės, solidarumas, savarankiškumas, dalyvavimas ir įtrauktis.

ATASKAITOS TIKSLAS IR METODOLOGIJA

Remiantis 2017 m. [#HerNetHerRights ataskaita](#) ir [išteklų rinkiniu](#)² siekiama pateikti rekomendacijas politikos formuotojams ir kitiems suinteresuotiesiems asmenims, kaip kovoti kibernetiniu smurtu prieš moteris (KSPM).

Ataskaitoje **keliami penki pagrindiniai tikslai:**

- Pateiktos įžvalgos apie KSPM ir jo pagrindines charakteristikas.
- Išnagrinėta teisinė ir politinė sistema, susijusi su smurtu prieš moteris elektroninėje erdvėje, ES ir nacionaliniu lygmenimi;
 - Nustatyti pagrindiniai iššūkiai;
 - Atrinkti gerosios praktikos pavyzdžiai, kaip kovoti su ŽMOGAUS TEISĖS pažeidimais;
- Pateiktos rekomendacijos ES institucijoms ir valstybėms narėms, kaip veiksmingai kovoti su smurtu prieš moteris ir vyrus.

Tyrimas, kuriuo grindžiama ši ataskaita, atliktas 2024 m. kovo-gegužės mėn.; taikyti šie tyrimo metodai:

- **Dokumentinis tyrimas:** atliekant išsamų dokumentinį tyrimą buvo analizuojama įvairi medžiaga, įskaitant tarptautinių, ES ir nacionalinių subjektų atliktus tyrimus, ataskaitas, straipsnius, interneto svetaines, duomenų bazines ir projektus, susijusius su KSPM.
- **Teisinė ir politinė apžvalga:** atlikta išsami ES, tarptautinio ir nacionalinio lygmens teisinių ir (arba) politinių dokumentų apžvalga, siekiant nustatyti teises ir politines priemones, kurios gali būti taikomos KSPM.
- **Konsultacijos su suinteresuotosiomis šalimis:** siekiant išsamiau išnagrinėti konkrečias ataskaitos temas, konsultuotasi su penkiomis pagrindinėmis suinteresuotosiomis šalimis iš skirtingų kategorijų (akademinės bendruomenės, institucijos, NVO).

KIBERNETINIS SMURTAS PRIEŠ MOTERIS (KSPM)

Kibernetinis smurtas (toliau - KS) - tai internetinių ir ryšių technologijų naudojimas siekiant sukelti, įgyvendinti ar grasinti smurtu prieš asmenis.³ KS apibrėžtys labai skiriasi ne tik įvairiose šalyse, bet ir tarp pagrindinių šios srities veikėjų, todėl skiriasi ir terminologija bei metodikos jam matuoti. Kibernetinis smurtas prieš moteris (angl. Cyber violence against women, CVAW) yra viena iš **smurto lyties pagrindu formų**.⁴ Duomenys rodo, kad KS ir prievarta turi aiškų **lyčių aspektą**: moterys dažniau patiria įvairių formų smurtą dėl lyties skaitmeniniame kontekste, o tai atspindi panašų modelį kaip ir smurtas prieš moteris (SPM) ne internetinėje erdvėje.⁵ **KS yra susijęs su tuo pačiu moterų nelygybės kontekstu, kaip ir smurtas prieš moteris SPM ne internetinėje erdvėje**.⁶ Skaitmeninės erdvės skatina ir stiprina **sisteminę struktūrinę lyčių nelygybę** ir žalingo vyriškumo modelius, kurie skatina visų formų SPM.⁷

Remiantis Moterų ir vyrų lygių galimybių patariamojo komiteto duomenimis⁸ bei EMLO, kibernetinis smurtas yra **tęstinio smurto prieš moteris** dalis; jis neegzistuoja vakuume, o veikiau kyla ir prisideda prie įvairių neinternetinio smurto formų.⁹ Iš tiesų smurtas internete ir smurtas neinternetinėje erdvėje dažnai yra tarpusavyje susiję ir (arba) persipynę.¹⁰

Nors kibernetinis smurtas prieš moteris yra toks pat žalingas kaip ir smurtas ne internetėje erdvėje, jis turi tam tikrų specifinių bruožų, kurie jį išskiria iš kitų smurto prieš moteris formų ir daro jį ypač pavojingą. **Jis pasižymi plačiu pasiekiamumu, informacijos perdavimu bei greičiu**, todėl sunku kontroliuoti skaitmeninėmis priemonėmis skleidžiamos informacijos pobūdį. **Didesnis anonimiškumas, kurį** suteikia skaitmeninės ir virtualios erdvės, leidžia vartotojams elgtis nebaudžiamai. **Tai sunku panaikinti, todėl nukentėję asmenys pakartotinai išgyvena traumą**.

Smurtautojai gali būti aukų partneriai ar buvę partneriai, šeimos nariai, draugai arba anonimiškieji asmenys. **Kibernetinio smurto prieš moteris ir mergaites (toliau - KSPMM) poveikis gali būti toks pat rimtas kaip ir ne internetinio smurto atveju**.¹¹ Nukentėję asmenys dažnai pasitraukia iš skaitmeninės erdvės, nutyla ir izoluoja save, prarasdami galimybes siekti išsilavinimo, profesinės karjeros ir pagalbos.¹²

PAGRINDINĖS KSPM FORMOS

Ataskaitoje pateikiamos pagrindinės kibernetinio smurto prieš moteris formos, tačiau jos neturėtų būti laikomos atskiriomis kategorijomis, nes kiekviena kibernetinio smurto forma yra susijusi su kitomis formomis, tiek ne internetinėje erdvėje, tiek internete, kaip numatyta smurto tęstinumo koncepcijoje. Ataskaitoje pripažįstama, kad, atsižvelgiant į sparčiai kintančią skaitmeninę aplinką, smurto kibernetinėje erdvėje formų raida yra tęstinė.

LABIAUSIAI PAPLITUSIOS FORMOS:

Duomenys apie labiausiai paplitusias KS formas įvairiuose tyrimuose skiriasi, priklausomai nuo metodikos ir geografinės vietovės bei naudojamų KS apibrėžimų. Vis dėlto atrodo, kad labiausiai paplitusios formos yra **priekabiavimas elektroninėje erdvėje, persekiojimas elektroninėje erdvėje, dalijimasis intymia medžiaga be sutikimo ir neapykantos kalbos**.¹³

VIS GRĖSMINGESNĖS FORMOS:

Iš įvairių formų vis didesnę grėsmę moterims kelia **dirbtinio intelekto (toliau - DI), virtualios realybės ir internetinių žaidimų naudojimas**. DI naudojimas prisidėjo prie to, kad smarkiai **padaugėjo skaitmeninių seksualinių klastočių (vadinaujamųjų "deepfakes")**.¹⁴ Kaip nurodoma EPRS 2021 m. tyrime, DI priemonės skaitmeninėms seksualinėms klastotėms kurti sparčiai tobulėja ir kasdien tampa vis pigesnės, sudėtingesnės ir prieinamesnės naudotojams.¹⁵ Pasaulio ekonomikos forumo 2024 m. pasaulinės rizikos ataskaitoje¹⁶ dezinfor-

macija, kurią pirmiausia lemia "giluminės klastotės", įvardyta kaip didžiausia pasaulinė trumpalaikė rizika, su kuria pasaulis susidurs per ateinančius dvejus metus.

Šio reiškinio lyčių aspektas yra gerai ištirtas. Seksualinės skaitmeninės klastotės beveik išimtinai yra nukreiptos prieš moteris.¹⁷ Iš tiesų daugumoje šiuo metu internete platinamų "deepfake" vaizdo įrašų yra seksualinio pobūdžio moterų atvaizdų. **Apskaičiuota, kad 90-95 % visų "deepfakes" yra susiję su medžiaga, kurioje vaizduojamas nuogumas arba seksualinė veikla;**¹⁸ **didžioji dauguma šių "deepfakes" (90 %) yra susijusios su moterimis**.¹⁹

Be to, 3D animacijos technologija vis dažniau gali kurti vaizdo įrašus, kurių kokybė panaši į dirbtiniu intelektu pagrįstos "deepfake" technologijos kokybę.²⁰ Kai kuriose "deepfake" programose netgi derinamas dirbtinio intelekto vaizdų generavimas ir 3D animacija; ypač pastebimos **avatarų technologijos, kuriomis** animuojami žmogaus galvos ar viso kūno 3D modeliai. 3D avatarų naudojimas paplito metaversle, kur **padaugėjo nerimą keliančių pasakojimų apie moteris, kurias seksualiai užpuolė ir prie kurių priekabiavo 3D avatarai**.²¹

Be to, vis daugiau moterų, prisijungiančių prie **internetinių žaidimų bendruomenių**, praneša, kad patiria daug seksualinio priekabiavimo internete atvejų. Internetinių žaidimų bendruomenės laikomos viena iš **labiausiai moterims nelygiaverčių internetinių aplinkų**.²²

Manosfera - tai vyrų bendruomenių internete tinklas, ginantis įvairias vyrų teises ir interesus, tačiau propaguojantis mizoginišką ideologiją, antifeministinius ir seksistinius įsitikinimus.

MAKROFORMOS:

Nors yra daugybė kibernetinio smurto prieš moteris formų, kurios įvairiose šalyse ir suinteresuotiose šalyse apibrėžiamos skirtingai, galima išskirti keletą KSPM **makrokategorijų**. Tai yra tos, kurioms taikoma 2024 m. balandžio mėn. priimta pirmoji Europos direktyva dėl SPM (ang. Directive against VAW): dalijimasis intymia ar manipuluojama medžiaga be sutikimo; persekiojimas elektroninėje erdvėje; priekabiavimas elektroninėje erdvėje ir smurto ar neapykantos kurstymas elektroninėje erdvėje.

PAPILDOMOS FORMOS:

Ataskaitoje pateikiamas papildomų KS formų aprašymas (pvz., "google bombing", "sealioning" ir kt.). Sąrašas nėra baigtinis, atsižvelgiant į tai, kad didėjanti skaitmenizacija ir sparčiai vystantis technologijoms atsiranda vis naujų formų. Tarp šių papildomų formų aprašoma "manosfera" ir pornografija.

Manosfera - tai vyrų bendruomenių internete tinklas, ginantis įvairias vyrų teises ir interesus,

tačiau propaguojantis mizoginišką ideologiją, antifeministinius ir seksistinius įsitikinimus. Jie kaltina moteris ir feministes dėl įvairiausių visuomenės problemų. Daugelis šių bendruomenių skatina pasipiktinimą ar net neapykantą moterims ir mergaitėms.²³ **Pornografija** skatina žalingus stereotipus apie moteris. Pornografijos kūrimas ir pardavimas yra susijęs su smurtu prieš moteris ir jį skatina bei atlieka svarbų vaidmenį formuojant vyrų ir moterų santykių sampratą. Be to, pornografija smurtą paverčia „seksualiū“. Duomenys rodo, kad valstybėse, kuriose pornografinių žurnalų tiražai didesni, išžagininimų skaičius yra didesnis.²⁴

PAPLITIMAS

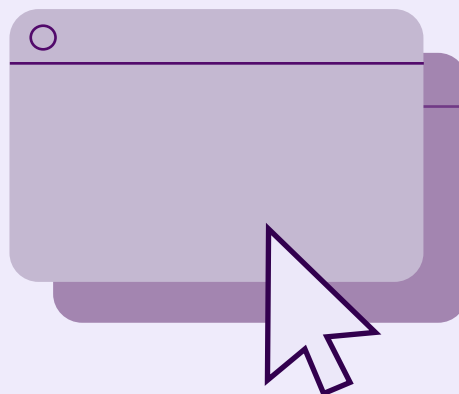
Dėl to, kad nėra sutartų KS apibrėžčių ir jos matavimo metodikų, ypač sunku įvertinti problemos mastą.²⁵ Nepaisant spragų ir metodikų skirtumų, tiek tarptautiniu, tiek ES lygmeniu buvo bandoma įvertinti KS.

Tarptautiniu lygmeniu pasaulinėje ataskaitoje²⁶ kurioje apibendrinti nuo 2018 m. internete atliktų apklausų apie SPMM rezultatai, apskaičiuota, kad 16-58 proc. moterų yra patyrusios KSPM. Panašiai Economist Intelligence Unit (liet. Ekonomistų žvalgybos padalinys) nustatė, kad 38 proc. moterų yra asmeniškai patyrusios smurtą internete, o 85 proc. moterų, kurios leidžia laiką internete, yra matę skaitmeninį smurtą prieš kitas moteris.²⁷

Labai trūksta duomenų ir mokslinių tyrimų apie KSPM, kas taip pat yra didelė problema ir ES lygmeniu. Pagrindinių teisių agentūra (toliau - FRA) siekdama užfiksuoti kai kurių KSPM formų paplitimą, dar 2014 m. ir 2019 m. atliko tam tikrus bandymus.²⁸ 2019 m. FRA atlikto tyrimo metu²⁹ nustatyta, kad 13 proc. moterų patyrė priekabiavimą elektroninėje erdvėje per pastaruosius penkerius metus. Kiti įdomūs duomenys gauti iš 2021 m. „HateAid“ atliktos apklausos.³⁰ 2021 m. apklausoje du tūkstančiai 18-80 metų amžiaus žmonių iš visų ES šalių buvo klausiami apie jų patirtį, susijusią su skaitmeniniu smurtu. Rezultatai parodė, jog: 50 proc. jaunų suaugusiųjų (18-35 m.) ES patiria neapykantą internete; 30 proc. moterų visoje ES baiminasi, kad be jų sutikimo gali būti dalijamasi suklastotais jų intymiais atvaizdais; 80 proc. res-

pondentų interneto platformoms duoda prastą įvertinimą.³¹

Nacionaliniu lygmeniu Vokietijoje, Prancūzijoje ir Ispanijoje daugiau nei viena iš dviejų (53 proc.) 18-34 metų amžiaus moterų (53 proc.) yra nukentėjusios nuo smurto dėl įvaizdžio. 82 proc. nukentėjusių moterų nurodė, kad jos jaučiasi mažiau saugios, o kai kurios nori visiškai pasitraukti iš internetinių erdvių.³² Prancūzijoje daugiau nei 4 iš 10 žmonių teigia, kad yra nukentėję nuo priekabiavimo internete.³³

KIBERNETINIO SMURTO LYČIŲ ASPEKTAS

Smurtas elektroninėje erdvėje turi lyčių aspektą. Remiantis 2023 m. FRA ataskaita³⁴ kurioje daugiausia dėmesio skiriama neapykantai internete socialinės žiniasklaidos pranešimuose, **moters susiduria su priekabiavimu internete dažniau nei kitos tikslinės grupės** (afriekiečių kilmės asmenys, žydai ir romai). Panašiai, atlikus amerikiečių tyrimą, nustatyta, kad 33 proc. jaunesnių nei 35 metų amžiaus moterų teigia patyrusios seksualinį priekabiavimą internete, palyginti su 11 proc. vyrų.³⁵ Be to, GREVIO³⁶ pabrėžia, kad tiek vyrai, tiek moterys gali patirti smurto tarp žmonių atvejų, tačiau **moters daug dažniau patiria pasikartojantį ir sunkų smurtą** tiek ne internetinėje erdvėje, tiek internete.

Nors visoms moterims, turinčioms prieigą prie skaitmeninės erdvės, kyla KS rizika, **kai kurios moterų grupės yra ypač pažeidžiamos.** Skaitmeninės su lytimi susijusios smurto prieš moteris formos gali būti ypač ryškios moterims ir mergaitėms, kurioms gresia arba kurios patiria susikertančių diskriminacijos formų poveikį, ir jas gali sustiprinti tokie veiksniai kaip **negalia, seksualinė orientacija, politinė padėtis, religija, socialinė kilmė, migracinis ar įžymybės statusas, amžius.**³⁷ **Viešajame gyvenime dalyvaujančios moterys, įskaitant moterų teisių aktyvistas, žmogaus teisių gynėjas, moteris politikas ir žurnalistes, taip pat dažnai tampa KS taikiniais.**³⁸

NUSIKALTĖLIAI

Kibernetinis smurtas prieš moteris gali būti vykdomas tiek vyrų, tiek moterų. Tačiau daugumoje atvejų prieš moteris smurtauja vyrai, kurie gali būti tiek nepažįstami, tiek pažįstami aukai.³⁹ Pavyzdžiui, didžioji dauguma seksualinio smurto dėl įvaizdžio vykdytojų yra vyrai.⁴⁰ **Nusikaltėlių gali būti vienas arba daugybė.** Atsižvelgiant į

tai, kad technologijos leidžia lengvai ir greitai plautinti žalingą turinį, reikėtų nustatyti tiek **pirminius, tiek antrinius nusikaltėlius.** Pavyzdžiui, vienas asmuo gali pasidalinti nesankcionuotu intymiu atvaizdu (pirminis kaltininkas), kurį vėliau gali peržiūrėti ir juo pasidalinti daugybė vartotojų (antriniai kaltininkai).⁴¹

KONVENCIJOS DĖL ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ APRIBOJIMO POVEIKIS MOTERIMS

Dažnai manoma, kad kibernetinis smurtas prieš moteris yra mažiau pavojinga ir mažiau žalinga smurto dėl lyties forma, tačiau jis gali turėti tokių pat rimtų pasekmių moterų sveikatai ir gyvenimui kaip ir fizinis bei seksualinis smurtas.

Viešas, plačiai paplitęs, pasikartojantis ir nesibai-giantis smurto prieš moteris pobūdis, taip pat in-ternetinio ir neinternetinio smurto sąsajos verčia nukentėjusiąsias jausti nuolatinę baimę ir nesau-gumo jausmą.⁴²

GREVIO nurodo **sunkų psichologinį, ekonominį ir socialinį KSPM poveikį**. Be individualaus ir soci-alinio lygmens poveikio, dėl priekabiavimo patiria-mos **didelės finansinės pasekmės**, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros išlaidos, žala karjeros pers-pektyvoms, darbo praradimas ir nedarbingumas. EPRS tyrime nustatyta, kad bendros priekabiavi-mo ir persekiojimo elektroninėje erdvėje išlaidos asmenims ir visuomenei sudaro nuo 49,0 iki 89,3 mlrd. eurų.⁴³

Ypač neigiamas poveikis moterims politikėms ir žurnalistėms. Moterys politikės yra linkusios mažinti savo politinę veiklą, yra atgrasomos nuo dalyvavimo rinkimuose ir net anksčiau laiko palie-ka pareigas.⁴⁴ Didelį poveikį tai turi ir žurnalistėms. Atlikus tyrimą nustatyta, kad 30 proc. apklaustų moterų žurnalisčių save cenzūravo socialinėje er-dvėje dėl internetinio smurto prieš moteris.⁴⁵ Re-zultatai yra tokie, kad kibernetinis smurtas prieš moteris riboja moterų dalyvavimą visuomenėje ir lyderystę; moterų balsai nutildomi, diskredituoja-mi ir cenzūruojami.

TEISINĖ IR POLITINĖ SISTEMA, SUSIJUSI SU KSPM

TARPTAUTINIS LYGIS

Tarptautiniu lygmeniu Jungtinių Tautų (JT) ir Europos Tarybos (ET) lygmeniu buvo sprendžiami klausimai, susiję su smurtu prieš moteris ir vyrus. Pagrindinis teisinis dokumentas yra Europos Tarybos Konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (**Stambulo konvencija**).⁴⁶ ES prisijungė prie Stambulo Konvencijos 2023 m. birželį, praėjus šešeriems metams po jos pasirašymo, todėl Konvencija ES įsigaliojo 2023 m. spalio 1 d.⁴⁷ Nepaisant to, jog ES ratifikavo Konvenciją, penkios ES valstybės narės⁴⁸ dar nėra jos ratifikavusios.

Nors Konvencijoje neminimas kibernetinis smurtas, jos taikymo sritis, kaip apibrėžta 2 straipsnyje, apima ir smurtą, vykdomą interneto erdvėje ir naudojant informacines komunikacines technologijas (IKT). Be to, Konvencijos straipsniai dėl seksualinio priekabiavimo (40 straipsnis) ir persekiojimo (34 straipsnis) yra taikytini kibernetiniam smurtui prieš moteris. Konvencija aiškinama atsižvelgiant į **GREVIO bendrąją rekomendaciją Nr. 1**,⁴⁹ kurioje smurto prieš moteris apraiškos skaitmeninėje erdvėje priskiriamos prie smurto dėl lyties apraiškų, kurioms taikoma Stambulo Konvencija.

ES LYGMENIU

Pagrindinė teisinė priemonė **ES lygmeniu yra Direktyva 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje**,⁵⁰ kurią ES Parlamentas ir ES Taryba priėmė 2024 m. balandžio mėn. Pastarojoje direktyvoje yra keturi straipsniai, skirti smurtui prieš moteris elektro-

niėje erdvėje: 5 straipsnis dėl nesankcionuoto dalijimosi intymia ar manipuliuojama medžiaga; 6 straipsnis dėl persekiojimo elektroninėje erdvėje; 7 straipsnis dėl priekabiavimo elektroninėje erdvėje ir 8 straipsnis dėl smurto ar neapykantos kurstymo elektroninėje erdvėje. Direktyvoje taip pat nustatomos visų formų smurto prieš moteris arba smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiųjų teisės ir numatoma jų apsauga.⁵¹

Šią direktyvą galima laikyti **svarbiu žingsniu į priekį, siekiant geriau apsaugoti moteris ir mergaites nuo smurto prieš moteris. Joje gerokai patobulintas** siekis nustatyti minimalias taisykles, susijusias su kibernetinio smurto formomis.⁵² Vienas iš direktyvos privalumų yra tai, kad ji apima tiek ne internetu, tiek internetu vykdomas SPM formas. Be to, ji apima ir tas formas, kai auka paprastai pažįsta kaltininką (pvz., persekiojimas, priekabiavimas), ir tas, kai auka nepažįsta kaltininko (pvz., neapykanta, 'deepfakes' ir pan.).

Nepaisant jos privalumų, **direktyva nėra be apribojimų ir buvo kritikuojama**. Pavyzdžiui, 5-8 straipsniuose, skirtuose KSPM, kalbama apie **tyčinius veiksmus**. Ši nuoroda kelia tam tikrų teisinių sunkumų, atsižvelgiant į tai, kad reikia įrodyti, jog veika buvo tyčinė. Joje **numatyta "sunki" įrodinėjimo našta, tenkanti nuo KS nukentėjusiems asmenims**, taip pat atsižvelgiant į naujų technologijų, naudojamų KS vykdyti, sudėtingumą ir į tai, kad nukentėjusieji gali neturėti informacinių ir ryšių technologijų (IRT) įgūdžių. Be to, 5, 6 ir 7 straipsniuose kalbama apie **"didelę žalą"**. Ši sąlyga sukelia teisinį neapibrėžtumą aukoms įvairiose šalyse, todėl sprendimą, ar už tokius veiksmus galima

bausti, teismai priima savo nuožiūra. Ši formuluo-
tė grindžiama nepakankamu informuotumu apie
KS žalingumą.⁵³

Be to, 5 ir 7 straipsniuose kalbama apie tam tikros
medžiagos prieinamumą "**visuomenei**" per IRT.
5 straipsnio 18 konstatuojamojoje dalyje sąvokos
"visuomenė" aiškinimas paliekamas teisėjo nuo-
žiūrai, atsižvelgiant į aplinkybes ir naudojamas
technologijas, dėl kurių gali **kilti pavojus, kad ne-
bus įtrauktos, pavyzdžiui, Whatsapp grupės**.
Su 8 straipsniu susijusioje 26 konstatuojamojoje
dalyje teigiama, kad sąvoka "viešas" turėtų būti
suprantama kaip pasiekianti **neribotą naudotojų
skaičių**. Geriau būtų buvę vartoti platesnį terminą
"kiti galutiniai naudotojai", kaip siūlė ES Parlamen-
tas, kaip aiškiai nurodyta EMLO.⁵⁴

**5 straipsnio b punktas dėl dalijimosi manipu-
liuojama medžiaga be sutikimo taip pat turi ri-
botą taikymo sritį**; jis taikomas tik medžiagai, ku-
rioje asmuo atrodo "**dalyvaujantis seksualinėje
veikloje**". **Todėl tai neapima nudistinių nuo-
traukų, dėl ko į taikymo sritį nepatenka didelė
dalis seksualinių skaitmeninių klastočių**. Be to,
tikėtina, kad tai, kas gali būti laikoma "seksualine
veikla", gali labai skirtis įvairiose valstybėse narėse
ir sukelti sąvokų apibrėžimo painiavą.

Taip pat nerimą kelia nuorodos į 5 straipsnyje ir 20
konstatuojamojoje dalyje nurodytas išimtis, susi-
jusias su "**saviraiškos laisve**" ir "**meno ir mokslo
laisve**", nes jomis galima pateisinti dalijimąsi inty-
mia medžiaga be sutikimo. Šios nuostatos gali su-
mažinti šio straipsnio veiksmingumą, nes teismi-
nėms institucijoms paliekama teisė savo nuožiūra
spręsti, ar intymių vaizdų dalijimąsi be sutikimo
laikyti nusikaltimu, ar ne. Pasak EMLO, saviraiškos
laisvės sąvoka neturėtų tapti būdu pateisinti inter-
netinę neapykantą ir lyčių diskriminaciją.⁵⁵

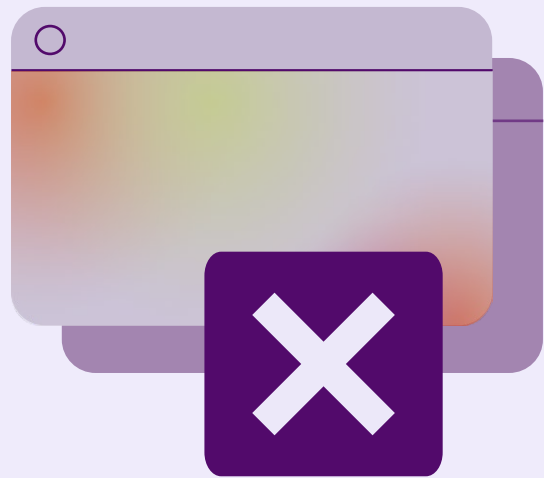
Skubus kenksmingos medžiagos pašalinimas
numatytas Direktyvos dėl smurto prieš moteris ir
mergaites ir smurto artimoje aplinkoje 23 straips-
nyje; tokia priemonė papildė veiksmus pagal kitą
svarbią skaitmeninės srities priemonę - **Skaitme-
ninių paslaugų įstatymą**⁵⁶ (SPĮ). Šiuo įstatymu,
priimtu 2022 m. spalio mėn., siekiama sukurti
saugesnę interneto aplinką ES vartotojams ir įmo-
nėms. Jame apibrėžiamos aiškios interneto plat-
formų ir socialinės žiniasklaidos pareigos; spren-
džiami neteisėto turinio ir produktų, neapykantą
kurstančių kalbų ir dezinformacijos klausimai; taip
pat didinamas skaidrumas, užtikrinant geresnį
ataskaitų teikimą ir priežiūrą.

Pasak mokslininkų,⁵⁷ **SPĮ priemonės galima lai-
kyti sveikintinu seksualinės prievartos dėl at-
vaizdo plitimu ir žalos pripažinimu. Smurtas
lyties pagrindu pripažįstamas kaip viena iš
makrolygio rizikos grupių kartu su kitomis ri-
zikomis**. Pagal "**Skaidrumo ataskaitų rinkinį**"
**Komisija šiuo metu rengia konkrečias kate-
gorijas**⁵⁸ priklausančias smurto lyties pagrindu
makroaplinkai. Dar vienas teigiamas pokytis pa-
gal SPĮ yra tai, kad **Komisija pagal SPĮ 2023 m.
gruodžio mėn. tris pornografijos platformas
("Pornhub", "XVideos" ir "Stripchat") priskyre
labai didelėms interneto platformoms (LDIP)**.⁵⁹
Esta designación implica responsabilidades sobre
transparencia y protección a menores.

KITI SVARBŪS ES TEISĖS AKTAI, TAIKOMI KSPM, YRA ŠIE:

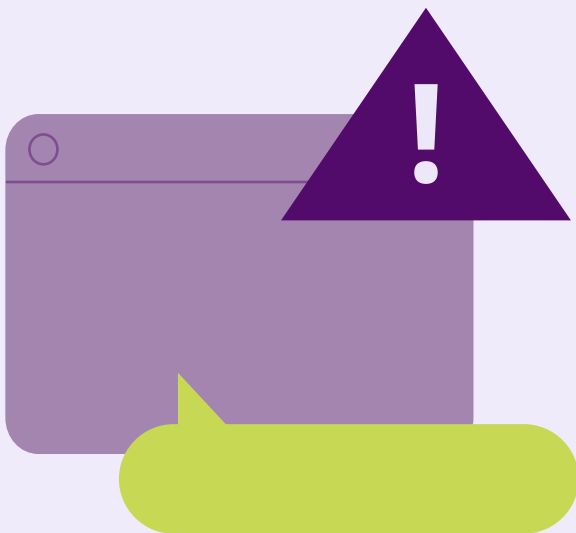
- 2024 m. kovo 13 d. Europos Parlamentas priėmė **Dirbtinio intelekto aktą**⁶⁰ (DIA). Nors šis aktas suteikia galimybę sumažinti kai kuriuos pavojus, kuriuos kelia netinkamas dirbtinio intelekto naudojimas, pavyzdžiui, "deepfakes", jame nėra jokios aiškios nuorodos į KSPM. Be to, akte lyčių lygybė minima tik bendrai.⁶¹

- **Nusikaltimų aukų teisių direktyva**⁶² (Direktyva 2012/29/ES), kuri nuo 2024 m. vis dar peržiūrima ir kurioje teigiama, kad visos nusikaltimų aukos (įskaitant KS) ir jų šeimos nariai turi būti pripažįstami ir su jais turi būti elgiamasi pagarbiai ir nediskriminuojant, remiantis individualiu požiūriu, pritaikytu prie aukos poreikių.

- **Direktyva dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos**⁶³ (Direktyva 2011/36/ES)⁶⁴ kuri buvo atnaujinta 2024 m. balandžio mėn. Atnaujintoje versijoje prekyba žmonėmis, įvykdyta arba palengvinta naudojant IRT, įskaitant internetą ir socialinę žiniasklaidą, įvardijama kaip sunkinanti aplinkybė, kai ji susijusi su seksualiniu išnaudojimu.

- **Bendrajame duomenų apsaugos reglamente**⁶⁵ (Reglamentas (ES) 2016/679), numatyta "teisė ištrinti", geriau žinoma kaip teisė būti pamirštam. Vis dėlto reglamente neapibrėžiama jokia KS forma, tačiau numatoma seksualinio priekabiavimo aukų apsauga (pvz., intymių vaizdų dalijimosi be aukos sutikimo) ir numatomos sankcijos asmeniui, atsakingam už dalijimąsi nesuderintu turiniu, ir tokios medžiagos leidėjui.⁶⁶

Šią direktyvą galima laikyti svarbiu žingsniu į priekį, siekiant geriau apsaugoti moteris ir mergaites nuo smurto prieš moteris.

NACIONALINIS LYGMUO

Per pastaruosius penkerius metus kai kurios valstybės narės ėmėsi svarbių veiksmų, kad užkirstų kelią tam tikriems smurto prieš moteris ir vyrus aspektams ir su jais kovotų.⁶⁷ Pavyzdžiui, **Prancūzijoje** kibernetinis smurtas prieš moteris ir mergaites įvestas kaip nauja nusikalstama veika. **Slovėnijoje ir Lenkijoje** teisės aktais už persekiojimą tiek ne internetinėje erdvėje, tiek internete numatyta baudžiamoji atsakomybė. **Italijoje** įvesta nauja nusikalstama veika - neteisėtas seksualinio pobūdžio vaizdų ar vaizdo įrašų platinimas, o **Austrijoje** priimtas neapykantos kalbos internete paketas, kuriame numatytos naujos kovos su šia problema priemonės. **Estijoje** policijoje įsteigtas "internetu pareigūnų" padalinys, kuris specializuojasi neapykantos kalbos ir priekabiavimo internete srityje, o **Airijoje** 2021 m. įstatymu dėl priekabiavimo, žalingo bendravimo ir susijusių nusikaltimų kriminalizuojamos visos intymių vaizdų dalijimosi be sutikimo formos, numatant 10 metų laisvės atėmimo bausmę.⁶⁸ Už ES ribų esanti **Jungtinė Karalystė neseniai priėmė naujas iniciatyvas, kuriomis siekiama kriminalizuoti kibernetinį šmeižtą ir apskritai neteisėtą turinį internete** - 2023 m. priimtas Saugos internete įstatymas, kuriam 2023 m. buvo suteiktas karališkasis pritarimas.⁶⁹

PAGRINDINIAI IŠŠŪKIAI

Nustatyti šie iššūkiai:

- **Nepakankamas informuotumas ir nepakankamas KSPM rimtumo įvertinimas** yra pagrindinės problemos, dėl kurių **apie** incidentus **pranešama nepakankamai**.

- Tarptautiniu ir ES lygmeniu **dar nėra suderintos KSPM apibrėžties**. Todėl **teisinės ir statistinės KS apibrėžtys** įvairiose šalyse ir organizacijose labai skiriasi. Be to, dauguma apibrėžčių yra **neutralios lyties atžvilgiu ir nepripažįsta smurto internete ir ne internete sąsajų**.

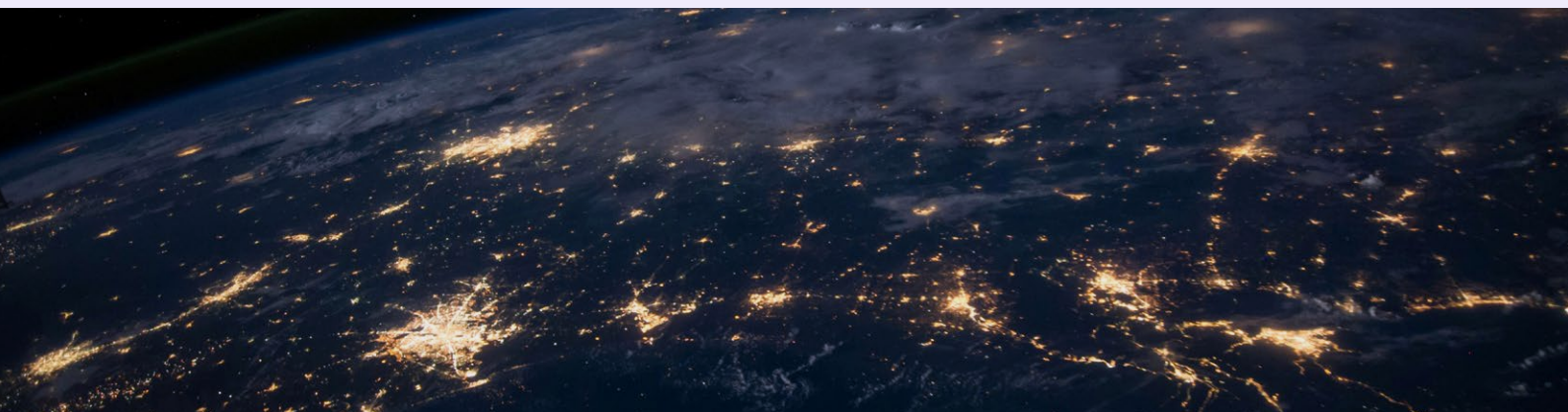
- Atsižvelgiant į spartų technologijų vystymąsi, **KSPM teisinės sistemos labai greitai pasensta**.

- **Duomenų apie kibernetinio smurto prieš moteris trūkumą** dar labiau apsunkina tai, kad esami **duomenys dažnai nėra suskirstyti pagal** lytį, amžių, aukos ir nusikaltėlio ryšį, negalią ar kitus svarbius veiksnius.

- **Dėl nepakankamo moterų atstovavimo IRT sektoriuje, IRT produktuose**, įskaitant internetinius žaidimus ir virtualios realybės platformas, kuriose vis dažniau pasitaiko moterų ir **vyrų** teisių pažeidimų, **trūksta lyčių aspekto**.

- **Atitinkami subjektai, įskaitant teisėjus, prokurorus, policijos pareigūnus, sveikatos priežiūros specialistus, mažai žino apie kibernetinį smurtą prieš moteris ir jo įvairias apraiškas**.

Socialinė žiniasklaida ir interneto platformos ne visada veiksmingai šalina neteisėtą ir žalingą turinį. Internetinių platformų **pranešimų apie skundus sistemos** ne visada yra patogios, todėl aukos nežino, į ką gali kreiptis pagalbos.

GEROJI PRAKTIKA KOVOJANT SU KSPM

ES ir už jos ribų buvo nustatyta įvairių rūšių geroji patirtis; pastaroji buvo suskirstyta į kategorijas pagal taikymo sritį ir tikslą. Toliau pateikiamas vienas kiekvienos praktikos pavyzdys:

► **Gebėjimų stiprinimas:** Slovėnijoje teisėsaugos pareigūnams ir teisėjams buvo surengti seminarai ir mokymai, kuriais siekta sustiprinti jų gebėjimus tirti skaitmeninį smurto prieš moteris aspektą ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą. Taip pat buvo priimtas ir išplatintas vadovas visoms Slovėnijos policijos nuovadoms ir valdyboms, prokuratūroms ir teismams, kuriame pateiktos gairės, kaip nagrinėti kibernetinio smurto prieš moteris atvejus.⁷⁰

► **Nacionalinių žmogaus teisių institucijų dalyvavimas:** Nacionalinės žmogaus teisių institucijos atlieka svarbų vaidmenį kovojant su neapykantos kurstymo ir terorizavimo atvejais, ypač kai jų įgaliojimai leidžia tirti neapykantos kurstymo internete atvejus. Belgijoje Moterų ir vyrų lygybės institutas pateikė baudžiamąjį skundą prieš socialinės žiniasklaidos platformą už tai, kad ji atsisakė pašalinti intymias nuotraukas neturinčias sutikimo.⁷¹

► **Prevenција:** Tyrimas⁷² finansuojamas Socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų tarybos (toliau - SSHRC) ir Kanados paveldo fondo, atskleidžia, kaip jaunimo skaitmeninių galimybių suteikimas gali padėti kovoti su didėjančia dezinformacijos banga, kurią skatina "deepfake" ir dirbtinio

intelektu technologijos. Tyrimo daugiausia dėmesio skirta tam, kaip jaunimas suvokia "deepfake" poveikį bei nagrinėtas jo gebėjimas ir noras veiksmingai pasipriešinti dezinformacijai.

► **Išgyvenusiųjų dalyvavimas:** Išgyvenusieji: "Reclaim Coalition to End Online Image-based Sexual Violence",⁷³ vienija pasaulinį lyderių tinklą, kad paspartintų pasaulinį atsaką į seksualinį smurtą internete, pasitelkiant bendras iniciatyvas, apimančias advokaciją, politiką, technologijas ir pagalbą išgyvenusiesiems. Koalicija asmenis, tiesiogiai susidūrusius su seksualiniu smurtu naudojant atvaizdus, vadina "išgyventos patirties ekspertais" bei suteikia balsą nukentėjusiems asmenims ir jų patirčiai.

► **Pagalbos linijos:** Skaitmeninio saugumo pagalbos linija "Access Now" padeda moterims, kurioms gresia pavojus patirti KS, pagerinti jų skaitmeninio saugumo praktiką ir teikia skubią pagalbą užpultoms moterims. Visą parą veikianti Skaitmeninio saugumo pagalbos linija realiuoju laiku teikia tiesioginę techninę pagalbą ir konsultacijas pilietinės visuomenės grupėms ir aktyvistams, žiniasklaidos organizacijoms, žurnalistams ir tinklaraštininkams bei žmogaus teisių gynėjams.

► **Kova su internetiniu seksizmu ir neapykantos kalba internete:** #StopFisha⁷⁴ yra Prancūzijos feministinė nevyriausybinė organizacija, kurios tikslas - kovoti su kibernetiniu seksizmu. Ji buvo sukurta kaip parama nukentėjusiems ir perspėjimas pasmerkti kiberseksizmą Covid-19 pandemijos metu. Judėjimui toliau augant, #StopFisha tapo nevyriausybine organizacija, kuri dabar kovoja su visų formų seksistiniu ir seksualiniu kibernetiniu smurtu.

► **Specializuotos paramos paslaugos:** Keliose šalyse steigiami specializuoti teisėsaugos padaliniai, turintys išsamių žinių apie kibernetinį smurtą prieš moteris, siekiant užtikrinti veiksmingus ir operatyvius policijos tyrimus ir paramą aukoms. Lotynų Amerikoje vis dažniau pasitaiko specializuotų teisėsaugos padalinių. Pavyzdžiui, Meksikos federalinėje policijoje veikia teismo ekspertizės skyrius, atsakingas už elektroninių nusikaltimų tyrimus, įskaitant nusikaltimus internete, kibernetinį smurtą prieš moteris ir mergaites. Taip pat Kolumbijos nacionalinė policija turi panašų Kibernetinės policijos centrą, o Brazilijos federalinėje policijoje veikia kovos su elektroniniais nusikaltimais biuras.⁷⁵

► **Kenksmingo turinio pašalinimas:** JK pagalbos linija "Revenge Porn Helpline" (toliau - RPH) padeda užkirsti kelią tam, kad asmenys netaptų nesankcionuoto piktnaudžiavimo intymiais vaizdais aukomis. Nuo jos įkūrimo RPH padėjo tūkstančiams nukentėjusiųjų, iš interneto sėkmingai pašalinta daugiau nei 90 % vaizdų, o iš interneto sėkmingai pašalinta daugiau nei 200 000 atskirų nesankcionuotų intymių vaizdų.⁷⁶

REKOMENDACIJOS

Toliau pateiktos rekomendacijos parengtos remiantis išsamiais dokumentiniais tyrimais, teisinių ir politinių dokumentų apžvalga ir konsultacijomis su suinteresuotosiomis šalimis. Nors bendrosios rekomendacijos taikomos visoms suinteresuotosioms šalims, susijusioms su KSPM srityje, parengtos konkrečios rekomendacijos ES institucijoms ir valstybėms narėms.

BENDROSIOS REKOMENDACIJOS

Įgalinkite išgyvenusius asmenis: Išklaudyti nukentėjusiųjų moterų požiūrį ir įtraukti jas į programų, politikos ir paslaugų, susijusių su kibernetinio smurto prieš moteris, kūrimą ir įgyvendinimą. Išgyvenusieji dažnai patiria aukų kaltinimą, nors moterys nėra atsakingos už KS prevenciją. Reikia holistinio požiūrio, kuris apimtų teises priemones, skirtas aukoms apsaugoti ir užkirsti kelią KS, taip pat raginama didelėms technologijoms imtis veiksmų, kad jos prisiimtų atsakomybę ir koordinuotą atsaką tam, kad būtų kovojama su seksizmu ir kultūrinėmis normomis, siekiant išvengti aukų kaltinimo.

Didinti moterų dalyvavimą technologijų sektoriuje: Labai svarbu užtikrinti, kad moterys dalyvautų kuriant į lyčių lygybę orientuotus produktus. Tai apima technologijų, kuriose moterys nėra seksualizuojamos, kūrimą, saugių ir prieinamų pranešimų mechanizmų kūrimą ir galimybę gauti paramą.

Stiprinti įvairių suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą: Stiprinti įvairių suinteresuotųjų šalių

(ES subjektų, valstybių narių, technologijų sektoriaus, pilietinės visuomenės, nukentėjusiųjų nuo kibernetinio smurto prieš moteris, nacionalinių žmogaus teisių institucijų, moterų teisių organizacijų ir t. t.) bendradarbiavimą siekiant veiksmingai spręsti kibernetinio smurto prieš moteris problemą pasitelkiant pagrindines partnerystes ir suderintus veiksmus, kad būtų išvengta dabartinio veiksmų dubliavimo ir spragų. Labai svarbu, kad pagrindiniai veikėjai nuolat keistųsi žiniomis ir bendradarbiautų, įskaitant mokymąsi iš šalių, turinčių pažangesnes KSPM sprendimo sistemas.

Užtikrinti, kad technologijų sektorius, ypač socialinės žiniasklaidos ir interneto platformos, vykdytų savo įsipareigojimus: Socialinė žiniasklaida ir interneto platformos turi būti atsakingos už kovą su ŽMOGAUS TEISIŲ ĮGYVENDINIMU. Technologijų sektorius turėtų aktyviai, greitai ir veiksmingai stebėti ir šalinti neapykantos dėl lyties kalbą, seksistinę ir mizoginišką turinį ir kitas KSPM formas. Jis taip pat turėtų stiprinti bendradarbiavimą su teisėsaugos institucijomis, kad būtų tinkamai sprendžiami KSPM atvejai. Be to, jie turėtų

teikti veiksmingus išteklius naudotojams, kad jie galėtų atpažinti prievartą internete ir užkirsti jai kelią. Trumpai tariant, technologijų bendrovėms, interneto platformoms ir socialinei žiniasklaidai, įskaitant pornografijos platformas, reikia didesnio skaidrumo ir atskaitomybės, greitesnio neteisėto turinio šalinimo, saugumo pagal dizainą ir prevencijos.

Požiūris į pornografiją kaip į tęstinį neteisėtų lytinių santykių reiškinį: EMLO smerkia pornografijos verslą ir atkreipia dėmesį į milžinišką finansinį pelną, kurį gauna pornografijos pramonė, bendradarbiaudama su prostitucijos verslu. EMLO ragina ES ir valstybes nares imtis veiksmų, kad pornografija būtų pripažinta kaip viena iš smurto prieš moteris formų.

REKOMENDACIJOS ES INSTITUCIJOMS

ES lygmeniu ir visose ES institucijose suderinti smurto prieš moteris ir vyrus apibrėžtis ir kategorijas kad būtų pašalinti esami neatitikimai nacionalinėse teisinėse sistemose, kurie trukdo veiksmingai apsaugai ir baudžiamajam persekiojimui bei neigiamai veikia duomenų rinkimą. Iki šiol vienintelį bandymą suderinti teises ir statistines KSPM apibrėžtis atliko EIGE.⁷⁷ EIGE apibrėžtis turėtų būti priimti visos ES institucijos.

ES turėtų parengti aiškias gaires ir rodiklius: kuriais remiamos valstybių narių pastangos rinkti duomenis apie smurtą prieš moteris ir vyrus, kaip tai šiuo metu daro EIGE.

Ateityje patobulinti Direktyvą dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje ir

išplėsti jos taikymo sritį: Apskritai direktyvą galima laikyti vertinga priemone, padedančia apsaugoti moteris nuo pagrindinių KSPM formų. Tačiau ateityje, atnaujinant direktyvą, reikėtų atlikti tam tikrus patobulinimus. Atsižvelgiant į sąsajas tarp kibernetinio smurto ir išžaginimo, į tekstą reikėtų įtraukti išžaginimą kaip lytinius santykius be laisvo sutikimo. Reikėtų atsisakyti grindžiamumo tyčine veika ir į "didelę žalą", nes jomis nukentėjusiajam užkraunama sunki įrodinėjimo našta. Į direktyvos peržiūrą reikėtų įtraukti pornografinės medžiagos, kurioje vaizduojami seksualinės prievartos veiksmai, gamybą ir platinimą, nes tai yra seksualinio išnaudojimo forma. Nusikaltimo taikymo sritį reikėtų išplėsti, kad ji apimtų visų formų vaizdinę seksualinę prievartą, įskaitant pornografiją.

Atnaujinti galiojančius ES teisės aktus, kad būtų atsižvelgta į lyčių lygybės aspektą: Reikėtų atnaujinti Nusikaltimų aukų teisių direktyvą, kad į ją būtų įtraukti straipsniai, specialiai skirti KS ir jo lyčių aspektui. 2008 m. pamatinis sprendimas dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis ir apraiškomis taip pat turėtų būti peržiūrėtas, kad į jį būtų įtraukta nuoroda į neapykantos lyties atžvilgiu kurstymą IRT priemonėmis.

Veiksmingai užtikrinti SPĮ vykdymą: Europos Komisija turi vykdymo užtikrinimo ir tyrimo galią, susijusią su SPĮ nustatytomis prievolėmis. Labai svarbu, kad Komisija, bendradarbiaudama su nacionaliniais skaitmeninių paslaugų koordinatoriais, veiksmingai naudotųsi šiais įgaliojimais (įskaitant baudų skyrimą), kad užtikrintų, jog interneto platformos ir tarpininkavimo paslaugos vykdytų savo įsipareigojimus pagal SPĮ.

Įtraukti nuostatą į KSPM pagal Dirbtinio intelekto įstatymą: Atsižvelgiant į seksualinių skai-

Apskritai, reikalingi kultūriniai sisteminiai pokyčiai siekiant spręsti KSPM problemą iš lyčių ir įtraukios perspektyvos ir kaip smurto tęstinumo problemą.

tmeninių klastočių ("deepfakes") ir kitų formų SPM plitimą pasitelkiant dirbtinį intelektą, skubiai rekomenduojama, kad ateityje atnaujintame Dirbtinio intelekto įstatyme KS būtų nagrinėjamas atsižvelgiant į visapusišką lyčių aspektą.

Reguliariai skelbti gaires dėl naujų KSPM formų: Atsižvelgiant į tai, kad daugėja dirbtinio intelekto skatinamų neteisėtų kibernetinio smurto prieš moteris formų ir kad teisinės ir (arba) politinės sistemos nesugeba žengti koją su naujais IRT pokyčiais, ES turėtų reguliariai skelbti gaires, kaip veiksmingai kovoti su naujausiomis neteisėto kibernetinio smurto prieš moteris formomis.

REKOMENDACIJOS VALSTYBĖMS NARĖMS

Suvienodinti nacionalines KSPM apibrėžtis su suderintomis ES apibrėžtimis, kuriose atsižvelgiama į lyčių lygybę: Valstybės narės turėtų įtraukti ES suderintas KSPM apibrėžtis ir kategorijas į savo teisinės ir politinės sistemas, taip pat į savo statistikos ir (arba) duomenų rinkimo sistemas, kad užtikrintų palyginamų duomenų rinkimą įvairiose šalyse.

Reguliariai rinkti kokybiškus duomenis apie KSPM: Pagal Stambulo konvencijos 11 straipsnį ir Direktyvos dėl kovos su neteisėtu laisvės atėmi-

mu 44 straipsnį valstybės narės turėtų rinkti kokybiškus, palyginamus ir suskirstytus duomenis apie KSPM, vadovaudamosi EIGE gairėmis.

Ratifikuoti ir įgyvendinti Stambulo konvenciją: Konvencija yra pagrindinė priemonė, skirta apsaugoti visas moteris nuo visų formų smurto, įskaitant kibernetinį smurtą prieš moteris, todėl svarbu, kad visos valstybės narės ją visapusiškai įgyvendintų. Be to, pagal GREVIO rekomendaciją Nr. 1 valstybės narės turėtų užtikrinti, kad nacionalinėse strategijose, programose ir veiksmų planuose dėl SPM būtų pripažintas skaitmeninis SPM aspektas, nes tai yra holistinio atsako į visų formų smurtą dalis.

Stiprinti prevenciją plačiąja prasme: labai svarbu kovoti su lyčių stereotipais ir socialinėmis normomis platesniu visuomenės lygmeniu, įskaitant moterų įgalinimą. Valstybės narės turėtų didinti visų specialistų informuotumą apie kibernetinio smurto prieš moteris apraiškas ir pasekmes.

Į mokyklinio ugdymo programas nuo ankstyvo amžiaus turėtų būti įtraukta ir berniukų, ir mergaičių prevencija bei informuotumas apie kibernetinį smurtą prieš moteris.⁷⁸ Be to, kaip rekomenduojama EMLO ataskaitoje,⁷⁹ svarbiausia yra įgyvendinti privalomąjį, santykių ir lytiškumo ugdymą iš feministinės perspektyvos.

Taip pat labai svarbu šviesti vyrus ir berniukus apie kibernetinio smurto prieš moteris formas, sudėtingumą ir pasekmes. Apskritai, reikalingi kultūriniai sisteminiai pokyčiai siekiant spręsti KSPM problemą iš lyčių ir įtraukios perspektyvos ir kaip smurto tęstinumo problemą.

Kriminalizuoti KSPM pagal Direktyvą dėl smurto prieš moteris: valstybėms narėms rekomenduojama kriminalizuoti pagrindines KSPM formas pagal Direktyvos dėl smurto prieš moteris 5-8 straipsnius ir nuolat derinti teisės aktus su technologijų raida. Perkėlimo į nacionalinę teisę etapu valstybės narės turėtų taikyti griežtesnius nei direktyvoje nustatytus minimalius apsaugos standartus.

Efektyviai prižiūrėti ir užtikrinti, kad būtų laikomasi SPĮ: labai svarbu, kad nacionaliniai skaitmeninių paslaugų koordinatoriai efektyviai prižiūrėtų ir užtikrintų, kad būtų laikomasi SPĮ. Tai apima baudų skyrimą, o ypač rimtais atvejais - naudotojų prieigos prie paslaugos apribojimą.

Užtikrinkite atskaitomybę: Valstybių narių įstatymai ir politika turėtų užtikrinti kaltininkų atsakomybę ir technologijų sektoriaus atskaitomybę, taip pat ir tarpvalstybinių KS veikų atveju. Itin svarbu veiksmingai užtikrinti teisinės sistemos, susijusios su KSPM, vykdymą.

Pagerinti aukų galimybes pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis: Svarbu užtikrinti lengvai prieinamus ir saugius pranešimų teikimo mechanizmus internete ir ne internete, kad moterys galėtų pranešti apie KS. Informacija apie teisinės priemonės ir kitas teisių gynimo priemones turėtų būti lengvai prieinama nukentėjusiems nuo KSPM.

Teikti specializuotas paramos paslaugas: Būti na stiprinti įvairių sektorių paslaugų teikėjų gebėjimus reaguoti į specifinį KSPM pobūdį ir nukentėjusiųjų poreikius. Specializuotą į nukentėjusiųjų orientuotą pagalbą, kurioje būtų naudojamos IRT žinios, reikėtų užtikrinti skiriant tinkamą finansavimą ir išteklius. Užtikrinti privalomą ir nuolatinį visų susijusių specialistų švietimą ir mokymą, kad jie įgytų žinių apie skaitmenines SPM išraiškas, kurios leistų jiems reaguoti į moteris nesukeliant antrinės viktimizacijos ir pakartotinio traumavimo.

ENDNOTES

¹EIGE (2022 m.), Kova su smurtu prieš moteris ir mergaites elektroninėje erdvėje. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

²Europos moterų lobistinė organizacija (EWL) (2017 m.), #HerNetHerRights, Smurto prieš moteris ir mergaites internete būklės Europoje kartografovimas <https://www.womenlobby.org/Read-and-share-HerNetHerRights-Resource-Pack-Report>

³Europos Parlamento mokslinių tyrimų tarnyba (EPRS) (2021 m.), Kovoju su smurtu dėl lyties: Smurtas elektroninėje erdvėje [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

⁴EIGE (2022 m.), Kova su smurtu prieš moteris ir mergaites elektroninėje erdvėje. https://eige.europa.eu/gender-based-violence/cyber-violence-against-women?language_content_entity=en

⁵JT Moterys (2023 m.), "Didesnės pastangos kovoti su internetiniu ir technologijų skatinamu smurtu prieš moteris ir mergaites" (Accelerating Efforts to Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women and Girls). <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

⁶Ten pat.

⁷World Wide Web Foundation (2021 m.), Online Gender-Based Violence and Abuse (Smurtas ir prievarta dėl lyties internete). https://uploads-ssl.webflow.com/61557f76c8a63ae527a819e6/615585a9bbfeb8836d512947_OGBV_Consultation-Briefing.pdf

⁸Europos Komisija, Moterų ir vyrų lygių galimybių patariamasis komitetas (2020 m.), Nuomonė dėl kovos su smurtu prieš moteris internete, Briuselis. https://commission.europa.eu/document/download/eae53eb9-ca88-4fc0-8a6e-51e771c96f68_en?filename=opinion_online_violence_against_women_2020_en.pdf

⁹Profesorė Liz Kelly savo knygoje "Išgyventi seksualinį smurtą" (1-asis leidimas) (1988 m.) pirmoji sukūrė "smurto tęstinumo" sąvoką. Polity.

¹⁰Europos Parlamento mokslinių tyrimų tarnyba (EPRS) (2021 m.), Kovoju su smurtu dėl lyties: Smurtas elektroninėje erdvėje. [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2021\)662621](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2021)662621)

¹¹JT Moterys (2023 m.), "Spartesnės pastangos kovoti su internetiniu ir technologijų skatinamu smurtu prieš moteris ir mergaites" (Accelerating Efforts to Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women and Girls). <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/10/accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls>

¹²Ten pat.

¹³The Economist Intelligence Unit (2021), Measuring the Prevalence of Online Violence against Women. <https://onlineviolencewomen.eiu.com/>. Apklausa buvo atlikta 45 šalyse (kiekvienoje šalyje atrinkta 100 atsakymų).

¹⁴Terminas "deepfakes" yra "deep-learning" (reiškiantis dirbtinio intelekto metodą) ir "fake" junginys; pastarasis į viešąjį žargoną pateko 2017 m., kai vienas nusikaltėlis šį pavadinimą pavartojo interneto svetainėje "Reddit" kalbėdamas apie vaizdus ir vaizdo įrašus, kuriuos jis manipuliavo naudodamas dirbtinį intelektą, kad į pornografinius vaizdo įrašus be jų sutikimo įterptų įžymių moterų veidus. Atsižvelgdama į tai, kad šį žodį sugalvojo nusikaltėlis, siekdama geriau atspindėti aukų ir feministinę perspektyvą, EŽTT mieliau vartoja terminą "seksualinės skaitmeninės klastotės", kaip pasiūlė George'o Washingtono universiteto Teisės mokyklos profesorė, ne pelno siekiančios organizacijos "Cyber Civil Rights Initiative", skirtos kovai su prievarta ir diskriminacija internete, prezidentė ir teisėkūros ir technologijų politikos direktorė Mary Anne Franks. Vis dėlto, siekdami aiškumo ir gerbdami pirminį informacijos šaltinį, kai kuriais atvejais nuorodą į "gilumines klastotes" šioje ataskaitoje palikome skliausteliuose.

¹⁵Europos Parlamento mokslinių tyrimų tarnyba (EPRS) (2021 m.), Tackling deepfakes in European policy. Tyrime kalbama apie "Non-consensual pornographic deepfakes", tačiau EPRS mieliau vartoja terminą "seksualinės skaitmeninės klastotės". [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

¹⁶Pasaulio ekonomikos forumas (2024 m.), 2024 m. Pasaulinė rizikos ataskaita. https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf

¹⁷Ten pat. EPRS (2021 m.) tyrime kalbama apie "nėviešus pornografinius deepfakes".

¹⁸Patrini, Georgio (2019), "Deepfake" kraštovaizdžio kartografavimas. Sensity. Ataskaitoje kalbama apie "pornografiją vaizduojančią medžiagą", tačiau EŽTT pirmenybę teikia "medžiagai, kurioje vaizduojamas nuogumas arba seksualiai atviri veiksmai". <https://giorgiop.github.io/posts/2018/03/17/mapping-the-deepfake-landscape/>

¹⁹Ten pat.

²⁰Europos Parlamento mokslinių tyrimų tarnyba (EPRS) (2021 m.), Tackling deepfakes in European policy. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU\(2021\)690039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/690039/EPRS_STU(2021)690039_EN.pdf)

²¹Monash Lens (2022), Seksualinė prievarta metaversle yra didesnės problemos dalis. <https://lens.monash.edu/@politics-society/2022/07/22/1384871/sexual-assault-in-the-metaverse-theres-nothing-virtual-about-it>

²²"DG Connect" atstovo pateikta informacija (pokalbis atliktas 2024 02 16).

²³Rothermel, A.-K. (2023), Įrodymais pagrįstos mizoginijos vaidmuo antifeministinėse "manosferos" internetinėse bendruomenėse. Big Data & Society, 10(1). <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/20539517221145671>

²⁴Baron & Straus (1984), in Mary Anne Layden. Pornografija ir smurtas: naujas žvilgsnis į tyrimus, 2009. https://www.socialcostsofpornography.com/Layden_Pornography_and_Violence.pdf

²⁵JT Moterys (2023 m.), Accelerating Efforts to Tackle Online And Technology Facilitated Violence Against Women And Girls (Spartesnės pastangos kovoti su internetiniu ir technologijų skatinamu smurtu prieš moteris ir mergaites). https://www.unwomen.org/sites/default/files/2022-10/Accelerating-efforts-to-tackle-online-and-technology-facilitated-violence-against-women-and-girls-en_0.pdf

²⁶Hicks, J. (2021), "Global evidence on the prevalence and impact of online gender-based violence (OGBV)".

²⁷The Economist Intelligence Unit (2021), Measuring the Prevalence of Online Violence against Women (Smurto prieš moteris internete paplitimo vertinimas). <https://onlineviolencewomen.eiu.com/> Apklausa buvo atlikta 45 šalyse (kiekvienoje šalyje atrinkta 100 atsakymų). https://opendocs.ids.ac.uk/articles/report/Global_Evidence_on_the_Prevalence_and_Impact_of_Online_Gender-based_Violence_OGBV_/26428096?file=48181987

²⁸FRA (Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra) (2014), Smurtas prieš moteris: Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

²⁹FRA (2021), Nusikalstamumas, saugumas ir aukų teisės - pagrindinių teisių apžvalga. <https://fra.europa.eu/sites/default/files/>

fra_uploads/fra-2021-crime-safety-victims-rights_en.pdf

³⁰HateAid" (2021 m.), "Boundless hate on the internet - Dramatiška padėtis visoje Europoje". https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/HateAid-Report-2021_EN.pdf

³¹Ten pat.

³²Bumble" (2023 m.), "Bumble" remia įstatymą, draudžiantį kibernetinį blyksėjimą 27 šalyse. <https://bumble.com/en/the-buzz/bumble-backs-law-to-ban-cyberflashing-27-countries-eu-europe>

³³Ipsos (2021), Les Français et le cyberharcèlement Ampleur du phénomène, conséquences, préoccupations et idées reçues. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-12/Enquete%20Ipsos-Meetic.pdf>

³⁴FRA (2023), Online content moderation current challenges in detecting hate speech. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-online-content-moderation_en.pdf

³⁵"Pew Research Centre" (2021 m.), "Priekabiavimo internete būklė". <https://www.pewresearch.org/internet/2021/01/13/the-state-of-online-harassment/>

³⁶GREVIO (2021 m.), Bendroji rekomendacija Nr. 1 dėl skaitmeninio smurto prieš moteris aspekto, Europos Taryba, Strasbūras <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

³⁷Pasaulinė partnerystė (2023 m.), Technologijų

skatinamas smurtas dėl lyties: Preliminari kraštovaizdžio analizė. <https://www.gov.uk/government/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-preliminary-landscape-analysis>

³⁸UNESCO (2020 m.), "Smurtas prieš žurnalistes internete: pasaulinė smurto atvejų ir poveikio apžvalga". <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375136>

³⁹Ten pat.

⁴⁰Henry, N., McGlynn, C. ve diğerleri (2020), Image-based Sexual Abuse, A Study on the Causes and Consequences of Non-consensual Nude or Sexual Imagery. <https://www.routledge.com/Image-based-Sexual-Abuse-A-Study-on-the-Causes-and-Consequences-of-Non-consensual-Nude-or-Sexual-Imagery/Henry-McGlynn-Flynn-Johnson-Powell-Scott/p/book/9780367524401>

⁴¹JT ekspertų grupė (2023 m.), Technologijų skatinamas smurtas prieš moteris: Ekspertų grupės posėdžio ataskaita 2022 m. lapkričio 15-16 d., Niujorkas, JAV. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2023/03/expert-group-meeting-report-technology-facilitated-violence-against-women>

⁴²Jungtinių Tautų Gyventojų fondas (UNFPA) (2021 m.), Making all spaces safe Technology-facilitated Gender-based Violence. <https://www.unfpa.org/publications/technology-facilitated-gender-based-violence-making-all-spaces-safe>

⁴³Ten pat.

⁴⁴Europos liberalų forumas (2021), Smurtas

prieš moteris Europos politikoje. https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2022/01/violence-against-women-in-european-politics_final.pdf

⁴⁵Posetti, J., et AL. (2021). Atšalimas: Žurnalistai: pasaulinės smurto prieš žurnalistes internete tendencijos. UNESCO mokslinių tyrimų diskusijų dokumentas. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223/PDF/377223eng.pdf.multi>

⁴⁶Europos Taryba, Konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija) <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>

⁴⁷Europos Parlamentas (2023 m.), ES prisijungimas prie Stambulo konvencijos, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA\(2023\)739323_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739323/EPRS_ATA(2023)739323_EN.pdf)

⁴⁸Bulgarija, Čekija, Vengrija, Lietuva ir Slovakija.

⁴⁹GREVIO (2021 m.), Bendroji rekomendacija Nr. 1 dėl skaitmeninio smurto prieš moteris aspekto, Europos Taryba, Strasbūras. <https://rm.coe.int/%20grevio-rec-no-on-digital-violence-against-women/1680a49147>

⁵⁰Direktyva 2024/1385 dėl kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu šeimoje. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL_202401385

⁵¹Europos Sąjungos Taryba (2024 m.), Smurtas prieš moteris: Taryba ir Europos Parlamentas

pasiekė susitarimą dėl ES teisės. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/06/violence-against-women-council-and-european-parliament-reach-deal-on-eu-law/>

⁵²Rigotti, C. ir kt. (2023), "ES baudžiamosios teisės dėl smurto prieš moteris link":

Komisijos pasiūlymo dėl baudžiamosios atsakomybės už seksualinę prievartą dėl atvaizdo siekiai ir apribojimai. Publikuota leidinyje: "Europos Sąjungos teisės aktai, susiję su smurtu prieš moteris ir vyrus: New Journal of European Criminal Law. <https://cris.vub.be/ws/portalfiles/portal/92354738/20322844221140713.pdf>

⁵³EWL (2023 m.), Trilogijos prioritetai: Smurto prieš moteris direktyvoje išžagininimas turi būti pripažintas nusikaltimu. <https://www.womenlobby.org/EWL-Priorities-for-the-interinstitutional-negotiations?lang=en>

⁵⁴Ten pat.

⁵⁵Ten pat.

⁵⁶2022 m. spalio 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2022/2065 dėl bendrosios skaitmeninių paslaugų rinkos, kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2000/31/EB (Skaitmeninių paslaugų aktas) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/>

⁵⁷Profesorė Clare McGlynn (2022 m.), Image-Based Sexual Abuse, Pornography Platforms and the Digital Services Act. <https://hateaid.org/wp-content/uploads/2022/04/ImageBasedAbuse-and-DSA-Expert-Opinion-McGlynn-and-Woods-17-Jan-2022.pdf>

⁵⁸Šios subkategorijos atitinka CV formas, apie kurias gali pranešti naudotojai, pavyzdžiui: persekiojimas elektroninėje erdvėje, priekabiavimas elektroninėje erdvėje, kibernetinis priekabiavimas, kibernetinis bauginimas, neapykanta, nevieši vaizdai ir kt.

⁵⁹Europos Komisija (2023 m.), Komisija pagal Skaitmeninių paslaugų aktą skiria antrąją labai didelių interneto platformų grupę. https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-designates-second-set-very-large-online-platforms-under-digital-services-actTXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A277%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.277.01.0001.01.ENG

⁶⁰Reglamentas (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės (Dirbtinio intelekto įstatymas). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

⁶¹Pokalbis su "DG Connect" atstovu, atliktas 2024 02 16.

⁶²Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32012L0029>

⁶³Direktyva 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0036>

⁶⁴Ten pat.

⁶⁵Reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas).

⁷⁹EWL (2020), Feminist Sexuality Education.
https://www.womenlobby.org/IMG/pdf/lef_sexeduc_web.pdf